

I

Segons la fórmula medieval, en part procedent de l'antiguitat, la tinta per a escriure es feia, principalment, de nou d'agalles o gàlica, vidriol, goma aràbiga i vi o aigua.¹ «De galles e de guma e de vidriol e d'aigua se forma tinta», escriví Ramon Llull.² Entre les nous d'agalles, l'agalla d'Alep era especialment estimada. Altres vegades, com a mordent substitutiu de l'agalla alepina era utilitzat l'alum, atestat per fórmules del segle XVI que representen, però, una tradició anterior.³

Quant a l'essencial, la fórmula de la tinta és la mateixa en els segles XVIII i XIX, segons ho testifiquen dues receptes conservades a l'arxiu de Poblet i que publiquem aquí per afegir-les a les moltes receptes conegudes.

II

La primera, escrita en un tros de paper sense data, però amb lletra de la darrerria del segle XVIII o del començament del XIX, utilitza com sempre les agalles, el vidriol, la goma aràbiga i, a més, l'indi i l'alum de roca. Diu així:

NOTA PER FER TINTA

Per una maytadella de aygua s'i posa lo següent:

2 onsas galas enclafassadas
1 onsa vidriol vert
½ onsa goma aràbiga
4 diners d'indi y
2 diners alum de roca.
Y si se floreix s'i posa un poch de sulimary.

Lo predit se posa en una olla y 5 o 6 dies seguits se ha de remanar algunes vegadas cada dia ab un tronch de figuera borda, y en vèurer que ja és negra se posa en una ampolla

¹ Vegeu A. ALTISENT, *Libros y economía en los monasterios de la Edad Media*, «Yermo», 5 (1967), 7, amb la bibliografia que cito.

² *Llibre de Contemplació*, 291, 21.

³ Vegeu A. ALTISENT, *Libros y economía*, pàg. 7 i nota 20.

y se torna a pasar a la olla altre maytadella de aygua, y practicant lo predit ix igual a la primera. I si apar que la tinta blanqueja, és bon remey fer alguns trossos de una gala y posar-la dins lo tinter arrima[da], que no impesca pèndrer tinta. Y si lo tinter se seca, posar-i un poch de aygua calenta.

(Recepta del P. Joan Pujetó, marcenari.)⁴

Recordem que la meitadella equival aproximadament a mig porró o mig litre; l'indi és una pasta feta amb fulles i troncs de diverses plantes, que serveix per a tenyir de blau i equival al castellà *índigo*, *añil*; el vidriol verd és el sulfat de ferro i el *sulimary* és sublimat o biclorur de mercuri. Quant a la *gala* o nou d'agalles, la produeix una de les varietats del roure.⁵

III

L'altra recepta ens dóna una composició essencialment idèntica, només amb lleugeres variants. És escrita pel pare Jaume Pàmies, que entrà a Poblet el 1775 i morí el 1837. L'escriví en el *Llibre de Orde*, on anotava les seves obligacions sufragials i algunes coses curioses. El manuscrit sembla començat l'any 1783, les anotacions arriben fins al mateix de la seva mort i la recepta sembla escrita ja al segle XIX. Diu així:

PER FER UN PORRÓ DE TINTA

4 onsas galas Alep; valen uns	7 sous	20 quartos
I onsa ½ vidriol	1	6 diners 2
I onsa ½ goma aràbiga . . .	3	4 8
I onsa sucre candi		10 3
¼ onsa entre indi i verdet .	3	6
	<hr/>	
	15 sous	8 diners 39 quartos

Cuant se trau una xícara de tinta pot refegir-se altra de aygua fins que demostre no voler-ne més.⁶

Les quantitats i el total de la columna de sous i diners estan cancel·lats, sens dubte en ésser substituïts per llurs equivalències en *quartos*.

⁴ Arxiu de Poblet, arm. I, cal. 35, vol. «Arxiu», f. 17 v.

⁵ ALCOVER-MOLL, *Diccionari Català-Valencià-Balear*, s.vv.

⁶ Arxiu de Poblet, arm. I, cal. 1, núm. 2. *Llibre de Orde* del P. Jaume Pàmies, f. 86 v. Al mateix foli, després de receptes d'altres coses, hi ha anotat: «Per traure tacas de tinta: sal de agrelles ab una poca de aygua».

IV

Amb oscil·lacions accidentals quant a la proporció dels ingredients i amb la intervenció d'alguna variant en aquests, l'essencial d'aquestes fórmules dels segles XVIII i XIX manté, doncs, la recepta medieval atestada per Ramon Llull, que consistia a fer la tinta amb nou d'agalles, goma aràbiga i vidriol. L'indi, i sobretot l'alum, ja utilitzat a l'Edat mitjana, ens era atestat també, com hem dit, al segle XVI. Les fórmules medievals, procedents de l'antiguitat, perduraren, doncs, llargament. Pràcticament, deuen haver subsistit fins a l'actual renovació de la química.